

Henrik Wergeland, også tindebestiger? - om førstebestigningen av Store Skagastølstind

AV ANDRÉ HORGEN

I avisen Dagbladet 22. august 1881 hevdes det at Henrik Wergeland utvilsomt skal ha besteget Store Skagastølstind under sin ferd over Sognefjellet i 1832. I tilfelle en pionerbedrift av de sjeldne. Store Skagastølstind er Norges tredje høyeste fjell, og det høyeste av dem man må klatre på for å bestige. Dersom Wergeland virkelig gjennomførte denne bragden, over 40 år tidligere enn engelskmannen William Cecil Slingsby, må norsk fjellklatrings historie skrives om.

At William Cecil Slingsby (1849-1929) besteg Store Skagastølstind i 1876 er et uomtvistelig faktum som neppe lar seg bestride. Hans bestigningen ble bevitnet av hans turfølge, Emanuel Meyer Mohn (1842-1891) og Knud Lykken, som begge ble stående igjen i det som i ettertiden har fått navnet "Mohns skar". Andrebestigeren (etter Slingsby), Harald Petersen (1850-1933), skal også ha kunnet bekrefte og ha funnet de gjenstander Slingsby etterlot seg i varden som han egenhendig bygget på toppunktet.

Spørsmålet om Slingsby var der som førstemann har imidlertid fra tid til annen vært gjenstand for diskusjon. I en notis om "De første Bestigere af Skagastølstind og Tjukningsssuen i Jotunheimen", i avisen Dagbladet 22. august 1881, ¹ ble følgende påstand framført:

Det er nu ogsaa bekjendt, at en anden af vore Stormænd, nemlig Digteren Henrik Wergeland, i sin Tid har besteget Skagastølstinden, og at Engelskmanden Slingsby saaledes ikke er den første, der har sat sin Fod paa denne næsten utilgjængelige Tinde. H. Wergeland har skrevet et Digt, hvoraf det framgaar som utvilsomt, at han har været paa selve Toppen af Skagastølstinden. ²

Og riktignok, i juli 1832 foretok Henrik Wergeland en etterlengtet tur over Sognefjellet til Vestlandet. Han hadde lenge ønsket å se de urnorske "Jotunfjellene" og vestlandsfjordene. Sammen med en engelsk mann og en lokal veiviser gikk han denne: "fryktelige vei over Sognefjellets alpørken". ³ Sognefjellet og Hurrungane ble dermed inspirasjon til diktene "Paa

¹ Heftye 1881, s. 1.

² Her etter Heftye 1881, s. 3.

³ Ustvedt 1994, s. 197 – 200.

Skagastølstinden” og ”Spaniolen under Fannarauken”. Og det er et utdrag fra førstnevnte dikt som taes til inntekt for at han skal ha besteget selveste ”Storen”:

*Hid steg kun over Fannens Vold
en Ørn en Storm og jeg.
Fra Verden hist saa stiv og kold
krøb Isen hid paa Bræens Skjold
sin sekellange Vei.* ⁴

Fjellklatreren Johannes Th. Heftye (1850-1907), Store Skagastølstinds tredje bestiger (etter Slingsby), tok opp denne problemstillingen i 1881, i pamfletten ”Henrik Wergeland og Store Skagastølstind”. Heftye kalte notisen i Dagbladet ”høist mærkværdig”, og uttrykket et ønske om at innsenderen hadde: ”[...] sat sig bedre ind i det Emne, han behandler”. Han betviler på det sterkeste at Wergeland: ”[...] skulde have været i stand til det Mesterværk, for ikke at sige umulige Foretagende alene og uden hjælp at bestige Store Skagastølstind”. ⁵

Heftye så på mulighetene for at Wergeland besteg fjellet som ren ønsketenkning og slo fast at: ”[...] ikke Henrik Wergeland men denne Engelskmand er Store Skagastølstinds første Bestiger”. ⁶ Videre påpekte han den sårede nasjonalfølelsen som bakgrunn for denne type spekulasjoner. En sårhet som han for så vidt kunne identifisere seg med. Han understreket selv at det: [...] vilde været heldigere og mer tilfredsstillende, om Henrik Wergeland [...] en af vore store Mænd eller en anden af vore Landsmænd, og ikke blot en ukjendt Udlænding havde været ”Den første, der har sat sin Fod paa denne næsten utilgjængelige Tinde” [...]. ⁷ Og han beklaget å måtte: ”[...] bekjende, at et saadant Haab og Ønske ligger saa langt fra det naturlige og sandsynlige, at det, her at søge at hævde sit Lands og sine Landsmænds Ære og Fortjenester, [...] i nærværende Tilfælde, beklagelig nok, maa sørgelig strande paa uovervindelige hindringer af nøgne kjendsgjerninger”. ⁸

Samtidig bagatelliserte han: ”[...] det Nederlag vor Nationalfølelse herved [...] har lidt [...]”, og understreket at dette nederlaget ”[...] er uhyre ringe og ubetydelig”. Han mente man måtte se sannheten i øynene og i stedet for ”Misundelse og Tilsnigelser” burde: ”[...] foretage denne samme Bestigning maaske paa engang baade dristigere og ”lunere” eller ved ialfald

⁴ Vers 11 og 12 fra Wergelands ”Paa Skagastølstinden”, hentet fra Heftye 1881, s. 3 og

<http://www.dokpro.uio.no/wergeland/W11/W11127.html>

⁵ Heftye 1881, s. 5.

⁶ Ibid, s. 7.

⁷ Ibid, s. 6.

⁸ Ibid, s. 6.

andetsteds at udføre, hva Utlændingen her dessværre ved, som vi vil haabe, et rent Tilfælde er kommen os i Forkjøbet med".⁹

Heftyes førstehåndkjennskap til fjellet, og hans relative nærhet til hendelsene i tid, gjør ham til en troverdig debattant. Sannsynligvis har han rett i at notisen i Dagbladet ikke bygger på annet enn spekulasjoner og ønsketenkninger. Men Wergeland er ikke den eneste som har vært lansert som førstebestiger av "Storen" på bekostning av William Cecil Slingsby. Det finnes nemlig også et brev i privat eie, hvor en Aage Lammers, i 1906, hevdet at hans far, "bergkandidat" Amund Lammers, besteg "Skagastølstind" i 1827, altså 5 år før Wergelands tur over Sognefjellet. Brevet er skrevet til Norsk Tindeklubs mann, Henning Tønsberg (1875-1936). Amund Lammers skal angivelig ha vært på fjellet sammen med en Berge fra Fortun. Men bestigningen skal ha vært så vanskelig at Berge ikke ble med helt opp. Lammers skal også ha lagt igjen noen mynter på toppen.¹⁰ Tønsberg gjorde ikke noe med brevet, noe som kanskje tyder på at han så på det hele som lite sannsynlig?

I Lammers egen beretning; "Bemærkninger paa en rejse til Høifjeldene især paa grensen af Agershuus og Bergens stifter, foretagne sommeren 1827 af A. Lammers" skrev Lammers selv uttrykkelig at han var på Nordre Skagastølstind.¹¹ Likevel fortsetter spekulasjonene, også i våre dager. I Norsk Tindeklubs bok "Norsk fjellsport gjennom 200 år" (2007) skrives det at: "Amund Lammers kan ha besteget Storen i 1827, vel 50 år før Slingsby!" Norsk Tindeklub har sågar ambisjon om å lete etter Lammers mynter med metalldetektor på toppen av "Storen". Det at en engelskmann var den første på toppen av dette så prestisjefylte fjellet er kanskje fortsatt et sårt punkt i enkeltes nasjonale selvfølelse? Spørsmålet er om det er noen realisme i spekulasjonene, eller om dette er atter et utslag av ønsketenking?

Til grunn for sine antakelser legger Norsk Tindeklubs bokkomité at Lammers kan ha vært på feil fjell(!). Lammers egne, subjektive beskrivelser av vanskelighetene underveis "passer ikke" med en bestigning av Nordre Skagastølstind. Dessuten, det at den lokale kjentmannen ikke ble med helt opp tyder angivelig på at de må ha vært på et vanskeligere fjell enn Nordre Skagastølstind. Og med et Tindeklub-medlems syn på det å ferdes i fjellene kan man saktens undre seg over dette og hint. Men vi snakker om en hendelse som fant sted for 180 år siden,

⁹ Heftye 1881, s. 7.

¹⁰ Røer 2004, s. 63.

¹¹ Norsk Tindeklub 2007, s. 36.

hvor synet på fjellene var ganske annerledes enn i dag. Mange steder i fjell-litteraturen finner vi eksempler på kjentmenn som betakket seg for ”bymannens” påfunn. Og mange steder finner vi at selv turistene på denne tiden beskrev fjellene som stygge og farlige, og turene som vanskeligere og mer dramatiske enn i dag.

Dersom Lammers og/eller Wergeland hadde vært på ”Storen”, i henholdsvis 1827 og 1832, hadde dette trolig vært bemerket og en kjent sak i samtiden. En slik hendelse ville neppe ha gått upåaktet hen. Vi kjenner jo godt til førstebestigningen av Nordre Skagastølstind i 1820, ved Baltazar M. Keilhau og Peter C. B. Boeck, samt Gottfried Bohr sin førstebestigning av nabofjellet Nordre Dyrhaugstind samme år. Vi har også kilder som tyder på at Store Skagastølstind hadde ry på seg som ubestigelig i 1820- og 1830-årene. Den tyske geologen Carl Friedrich Naumann, som selv hadde vært på Nordre Skagastølstind i 1821, skrev f. eks. følgende om en evt. bestigning av Vesle og Store Skagastølstind: ”[...] at det at vilde bestige disse klipper vilde være et ligeså forbrydersk som uutførbart foretagende”.¹² I samme gate skrev botanikeren Axel Blytt om Skagastølstindens ubestigelige topp og ”Skagastølstindernes rædselsfulde Vildhed og sorte ubestigelig Vægge”.¹³ Min påstand er at hvis Lammers eller Wergeland i det hele tatt våget seg opp mot disse tindene nådde de neppe lengre enn til Nordre Skagastølstind.

Så kan man spørre seg: Hvorfor har det dukket opp spekulasjoner og udokumenterte påstander av denne typen fra tid til annen? Trolig finner vi svaret i den frustrasjonen flere opplevde som følge av at det var en utlending som hadde foretatt landets mest prestisjefylte fjellbestigning. Umiddelbart etter Slingsbys bestigning av ”Storen”, 21. juli 1876, begynte nemlig ryktene å gå. Fra en gruppe fjellfolk som holdt til på Røysheim denne sommeren, vet vi at man først hadde gledet seg over nyheten om at Emanuel Mohn og Knud Lykken hadde nådd toppen uten utlendingen. Litt senere hadde de, til sin store skuffelse, hørt at det bare var utlendingen som var kommet opp. Deretter sa ryktet at det bare var Knud Lykken som var kommet opp. Da stod lykken i taket igjen, denne gang på vegne det norske bygdefolket. Ti dager senere, da Mohn og Slingsby selv ankom Røysheim, fikk de imidlertid høre om de faktiske forhold og skuffet måtte de gratulere Slingsby med ”seieren”.¹⁴

¹² Carl Friedrich Naumann, her etter Johnsen 1991, s. 230.

¹³ Axel Blytt, her etter Johnsen 1991, s. 230, 231.

¹⁴ Johnsen 1991, s. 233.

Under den påfølgende foredragsturneen til Emanuel Mohn syntes en av tilhørerne, kunstmaleren Harald Petersen, at dette gikk på den nasjonale ære løs. For å vise at også nordmenn holdt mål i fjellet lovet han å følge Slingsbys rute til topps, noe han også gjorde, alene fra Mohns skar, i 1878.¹⁵ Mohns nederlag var med dette gjenopprettet. Men den nasjonale ære hadde uansett fått seg en skrape som det var vanskelig å gjenopprette. Fortsatt stod engelskmannen William Cecil Slingsby oppført med selveste førstebestigningen, og for enkelte fortonet dette seg trolig som en nasjonal ydmykelse.

Kanskje kan forsøkene på å ”vippe Slingsby av tronen” sees i lys av den kulturelle nasjonalismen som i aller høyeste grad gjorde seg gjeldende i Norge rundt 1900, og spesielt etter unionsoppløsningen i 1905. På den tiden foregikk det i Norge en fornorsking: ”[...] av navn, språk, og andre kulturelle symboler etter den langvarige foreningstiden med Danmark”.¹⁶ Flere kilder tyder på at denne kulturelle nasjonalismen også gjorde seg gjeldende innenfor fjellsporten. Forfatteren Ben Johnsen hevder at det var tydelige nasjonalistiske trekk i det norske klatremiljøet etter hundreårsskiftet. Han siterer f. eks. Morgenbladet fra 1910: ”Vi ønsker Norsk Tindeklub en god fortsettelse i det virke den så ærerikt har begynt. Så ærerikt, at vi har vist å ha fjellsportsmenn, som står fullt på høide med Europas beste”.¹⁷ Carl Wilhelm Rubenson og Ingvald Monrad Aas hadde i den forbindelse satt ny høyderecord på Kabru i Sikkim i Øst-Himalaya i 1907.¹⁸ Det ser ut som om tindebestigninger i enkelte miljøer ble sett på som symboler på nasjonal selvhevdelse, i likhet med f. eks. skiidrettene og polarekspedisjonene.

Så vil det kanskje snart vise seg om en nordmann faktisk var på toppen av Store Skagastølstind før Slingsby? Vi er flere som venter i spenning på at Norsk Tindeklub skal få gjennomført toppen av ”Storen” med metalldetektor. Og finner de ikke noe kan det jo tenkes at noen har tatt dem, eller at vinden har blåst dem ned på Slingsbybreen?

¹⁵ Johnsen 1991, s. 234.

¹⁶ Dahl 2001, s. 190.

¹⁷ Johnsen 1991, s. 143.

¹⁸ Tønsberg 1933, s. 43.

Kilder:

Dahl, Hans Fredrik: De store ideologienes tid. Norges Idéhistorie bind V. Red: Eriksen, Trond Berg & Sørensen, Øystein. H. Aschehoug & Co. Oslo 2001.

Giverholt, Helge: Jotunheimens erobring. 150 års fjellferder i Jotunheimen og Vestheimen. J. W. Cappelens forlag, Oslo 1946.

Heftye, Johannes: Henrik Wergeland og Store Skagastølstind. Fabritius Bogtrykkeri, Oslo 1881.

Johnsen, Ben: Jotunheimens Stortopper. Norsk Tindeklub. Oslo 1991.

Norsk Tindeklub: Norsk fjellsport gjennom 200 år. Andresen & Butenschøn AS, Oslo 2007.

Røer, Trygve M.: I Emanuel Mohn og Jo Gjendes fotspor. Sollia forlag, 2004.

Ustvedt, Yngvar: Henrik Wergeland. En biografi. Gyldendal Norsk Forlag, Oslo, 1994.

Wergeland, Henrik: "Paa Skagastølstinden".

<http://www.dokpro.uio.no/wergeland/WI1/WI1127.html>